

AZ AMERIKAI EGYESÜLT-ÁLLAMOK ORSZÁGOS ISKOLAFELÜGYELETE.

Olyan értelemben vett országos iskolai felügyelet, a mint azt mi érteni szoktuk, t. i. a hogyan azt az európai államokban a közoktatásügyi miniszteriumok teljesítik, az Egyesült-Államokban nem létezik. Az Egyesült-Államokban ugyanis a közoktatás szervezése s fenntartása nem képezi az államszövetségnek közös ügyét, hanem az teljesen az egyes államok autonóm jogkörébe tartozik s ezeknek iskolái fölött a szövetségi kormánynak vagy a nemzeti congressusnak semmiféle felügyeleti vagy rendelkezési joga nincsen. Az egyes államok tetszésük szerint gondoskodhatnak iskoláik felügyeletéről; de az államszövetséget alkotó összes államok közoktatási viszonyai fölött rendelkezési joggal bíró, központi felügyeletet gyakorolni a *szövetségi kormány* (The Federal Government) nincs jogosítva.

Ebből egyttal következik, hogy az Egyesült-Államokban a közoktatás céljait szolgáló *nemzeti költségen* fenntartott tanintézetek nincsenek s kivételt csak a *szövetségi fővárosnak* (The Federal City), Washingtonnak iskolái képeznek, melyek országos költségen vannak fenntartva; továbbá a szövetségi kormány tart fenn egy katonai akadémiát West-Pointban s egy tengerészeti akadémiát Annapolisban, azonfelül a szövetségi kormány gondoskodik Alaska territorium közoktatásáról s az Egyesült-Államok területén élő összes indiánok oktatásáról.

A nemzeti közoktatásügy fejlődésével párhuzamosan azonban a tanfériak egyre jobban érezték egy központi tanügyi hatóság hiányát, mely évenként az egész ország tanügyi statisztikáját összegyűjtse, feldolgozza s azt okulás és a nemzeti tanügy fejlesztése céljából időnkint a kellő alakban közzé tegye. Ennek a kívánságnak adott végre nyomatékos kifejezést az Egyesült-Államok tanfériáinak országos egyesülete (National Educational Association), midőn 1866-ban Washingtonban tartott vándorgyűléséből a nemzeti congressushoz egy emlékiratot nyújtott be, melyben kellőleg kifejtette a fent említett céloknek szolgáló *nemzeti közoktatásügyi bureau* szükségességét és sürgősen felhívta a congressus figyelmét, ily hivatalnak az ország fővárosában, Washingtonban leendő mielőbbi felállítására.

Az emlékiratot J. A. Garfield tábornok, az Egyesült Államok későbbi elnöke, 1866. febr. 14-én hathatós beszéddel nyújtotta be a congressushoz s miután a megelőző bizottsági tárgyalások után a javaslatot a congressus és a senatus is elfogadta, 1867. márczius 2-án, az erre vonatkozó törvény, az elnök jóváhagyásával is ellátva, életbe lépett. A kezdetben csak *tanügyi hivatalnak* (Bureau of Education) tervezett központi tanügyi szervezetet azonban a congressus *miniszteriummá* (Department of Education) emelte, mely közvetlen az elnök alá volt rendelve s csak annak tartozott felelősséggel. 1869-ben azonban a congressus a *közoktatásügyi miniszteriumot*, mint olyat, megszüntette s az eredeti javaslatnak megfelelőleg egyszerű *közoktatásügyi hivatal* alakította át s azt a belügyminiszteriumba (Department of Interior) beosztva, annak egy osztálya gyanánt szervezte. Ilyen minőségben működik a hivatal jelenleg is, és czime: «*Országos közoktatásügyi hivatal*» (National Bureau of Education) s vezetője az «*Országos közoktatásügyi kormánybiztos*» (National Commissioner of Education) czímet viseli.

a) *Az országos közoktatásügyi hivatal.*

(The National Bureau of Education.)

Az országos közoktatásügyi hivatal működését az 1867. márczius 2-iki törvény olyképen körvonalozta, hogy «a bureau célja az államok és territoriumok közoktatási viszonyait feltüntető statisztikai adatok és egyéb tények összegyűjtése; továbbá az iskolarendszerek szervezésére és igazgatására és az oktatás módszereire vonatkozó oly ismeretek közzététele, melyek az Egyesült-Államok lakosságát hathatós iskolarendszerek megalapításában s fenntartásában segíteni fogják s más módon is előmozdítják a közoktatás fejlődését.»

A törvény tehát nem csupán a közoktatásügyi statisztikai adatok összegyűjtését tűzte a bureau feladatául, hanem még oly pædagogiai s iskolaügyi iratok szerkesztését és közzétételét is, melyek a tanításban s az országos közoktatás ügyének fejlesztésében tanácsadással és mintegy irányadókul szolgáljanak. Ezt a kettős célzt különben már a Nat. Ed. Association hangoztatta fent említett emlékiratában s a congressus csak ez egyesületnek a közóhajt tolmácsoló kívánságát teljesítette, midőn az orsz. közoktatási bureaut a fönnbbi kettős célra szervezte.

Ezek szerint az orsz. közoktatási bureau szervezete és működése elegendő a következő:

a) *Statisztikai szakosztály* (Statistical Departement). E szakosztály foglalkozik az Egyesült-Államokat alkotó összes államok és territoriumok közoktatásügyi statisztikai adatainak s minden egyéb, a hazai közoktatás-

ügyre vonatkozó tényeknek összegyűjtésével s a kellő tanulságokat feltüntető feldolgozásával. E végből a bureau évenként kérdéseket intéz az Egyesült-Államok területén levő összes állami, territoriumi, county- és városi tanfelügyelőkhöz; továbbá az összes magán-, felsőbb- és szakintézetek és emberbaráti intézetek igazgatóihoz, hogy a vezetősök alatt álló tanintézetek látogatására, tanulmányi eredményeire s fenntartására vonatkozó összes statisztikai adataikat hozzák a bureau tudomására. Gyűjti ezenkívül a bureau az egyes államok közoktatásügyi törvényeit, a countyknak és városoknak az iskolaügyre vonatkozó összes intézkedéseit és szabályzatait, a muzeumokra, nyilvános könyvtárakra, tudományos testületekre, tanügyi kiadványokra, szóval a közoktatás minden ágazatára s a közművelődés terjesztésére vonatkozó összes adatokat, melyek az országos közoktatás s közművelődés állapotának és viszonyainak feltüntetésére egyáltalában csak kívánatosak lehetnek.

A gyűjtött adatokat a bureau kellőképen csoportosítva s megvilágosítva, a belügyminiszterhez (Secretary of Interior) intézett *évi jelentésében* teszi közzé, mely jelentés tanévenként szerkesztve, de a roppant számú és felette bonyodalmas adatok sok időt kívánó feldolgozása miatt, csak a tanév után következő két évre szokott megjelenni.

b) *Tanügyi szakosztály.* (Specialists Department). Ez osztály feladata eleget tenni a bureau második feladatának, hogy ugyanis a törvény — fent idézett — kívánságának megfelelőleg, a bureau ne csupán a hazai közoktatásügy állapotának feltüntetésére szorítkozzék, hanem alkalmas tanügyi ismeretek közlése és terjesztése által a hazai közoktatás ügyét fejleszteni és előmozdítani is segítse. Erre a célra szogálnak a bureau *kiadványai*; továbbá nagyszabású *pædagogiai könyvtára* és az utóbbival kapcsolatban alapított *pædagogiai muzeum*.

A bureau *kiadványai* között legfontosabb annak — már fent említett — *évi jelentése*, melynek tartalma: 1. az Egyesült-Államok közoktatásügyi statistikája s az egész ország összes közoktatási és közművelődési intézetei állapotának a feltüntetése. S a jelentés e részében megtaláljuk, nemcsak az összes államok és territoriumok felette változatos iskolarendszereinek legaprólékosabb statisztikai adatait, hanem bő és rendkívül tanulságos kivonatokat találunk az összes iskolaügyi hatóságok, u. m. államok, county-k, városok mindenféle tanügyi szabályzataiból s ismertetéseket azok minden képzelhető iskolaügyi intézkedéseiről; továbbá kivonatokat találunk az összes felsőbb tanintézetek és szakiskolák évi jelentéseiből; megtaláljuk benne az összes iskolafelügyelőknek s felsőbb tanintézetek elnökeinek a névsorát; kivonatokat a nevezetesebb tanügyi egyesületek kebelében az elmúlt tanévben végbement fontosabb vitákról és határozatokról; kiváló tanférfiaknak bárhol megjelent fontosabb cikkeiből stb., szóval a jelentésnek e része oly részletes és körül-

tekintő képet ad évenként az Egyesült-Államok roppant területén létező, elképzelhetetlenül tarka s bonyolódott iskolaélet minden lehetséges mozzanatáról, a mit eléggé megbecsülni szinte lehetetlen s igazán csak az tudja méltányolni, a ki valaha ama gyötrő feladattal vesződött, hogy e bonyodalomnak általános és jellemző vonásait valahogy összeszedje.

A *jelentés I. részének* elkészítése a *bureau statistikai osztályának* feladata ; a *II. tanügyi ismeretterjesztő rész* szerkesztése pedig a *tanügyi szakosztálynak* képezi feladatát. A mily bámulatot keltő munkának és szorgalomnak eredménye a *jelentés 1-ső* része, époly nagyszabású s becses annak *2-dik* része is.

Itt vannak ugyanis közölve a *bureau specialistáinak* tanulmányai, a világ minden művelt országainak iskolarendszereiről s azoknak összehasonlítása az amerikai közoktatási viszonyokkal, hogy a levonható tanulságok mindjárt a hazai közoktatás fejlesztésére legyonek fordíthatók. Külön specialistái vannak a *bureaunak* a latin, germán és szláv országok mindegyik csoportjára, kiknek feladatuk az illető országok évi közoktatási jelentéseinek s közoktatási irodalmának tanulmányozása, melyekből az illető ország közoktatási viszonyait s különösen az annak terén történt nagyobb haladásokat feltüntető kivonatokat készítenek a *Commissioner of Education* évi jelentése részére. Rendesen megtaláljuk e *jelentésben* hazánk közoktatási viszonyainak alapos és jóindulatu ismertetését is, melyet közoktatásügyi miniszteriumunk kivonatos német *jelentései* nyomán, a *bureaunak* a németországi és ausztria-magyarországi tanügygyel foglalkozó jeles specialistája *Dr. L. R. Klemm* szokott megírni. De találunk e *jelentésben* nemcsak az európai művelt országokra vonatkozó tanügyi ismereteket, hanem találunk abban *China, Japán, Siam, Korea, India, Madras, Ausztrália, a Fokföld stb.*, vagyis lehetőleg a világ minden többé-kevésbé civilizált országára vonatkozó tanügyi adatokat ; úgy, hogy a földgömb egyetemes iskolaügyének megismerésére az amerikai *jelentés* valóban páratlan forrásmunka s az, a legkülönbözőbb tanügyi információknak valódi kincsesháza. S mindez csak azért, mert az amerikai előtt az ő tanügyének tökéletesítése fontos nemzeti és állami érdeket képez s azt mondják, «a jót e czélra el kell fogadni, bárhonnét jőjön az, Chinából vagy Afrikából, az mindegy, csak valódi jó legyen». A *jelentést* évenként 20 ezer példányban nyomják s abból az Egyesült-Államokban létező minden tanintézet *ingyen* kap egy-egy példányt s ezenfölül szétküldik azt minden külföldi kormánynak és az olyan külföldi tanintézeteknek, melyekkel a *bureau* csereviszonyban van, de kívánatra szivesen megküldik azt bármely külföldi tanférfinak is. Tudtommal hazánkban is többen rendesen kapják e *jelentéseket*.

Az orsz. közokt. bureau kiadványainak *második nemét* az u. n. *circularék* (Circular of Information) képezik. Ezek kizárólag a bureau *ismeretterjesztő feladatának* teljesítését czélozzák s tartalmuk felöleli az iskolázás minden ágát s minden kérdését. A circularék kisebb-nagyobb füzeteket, néha vaskos könyveket képeznek, melyeket egyes tanügyi kérdésekről a bureau szakférjai irnak meg, vagy a bureau iratja meg azt egyes adott témákról arra hivatott tanfériaakkal. A circularékat aztán ingyen küldi szét a bureau az összes tanintézeteknek s könyvtárusi uton azok nem kaphatók. Tartalmuk jellemzésére nézve legyen elég a kiválóbb circularék közül néhánynak a czimét felsorolni:

1. «The Teaching of Chemistry and Physics in the United States». 1881. (219 l.) — «A chemia és physika oktatása az Egyesült-Államokban».

2. «The Teaching and History of Mathematics in the United States». 1890. (400 lap.) — «A matematika oktatása és történelme az Egyesült-Államokban».

3. «The History of Higher Education in Massachusetts». 1891. (445 lap.) — «A felsőbb oktatás története Massachusetts-Államban».

4. «The Southern Women in the Recent educational movement in the South». 1897. (300 lap.) — «A nők a déli államok legujabb közoktatásügyi mozgalmában».

5. «Sanitary Conditions for Schoolhouses». 1891. (121 lap.) — «Az iskolaépületek egészségügyi viszonyairól».

6. «Coeducation of the Sexes in the Public Schools of the United States». 1883. (27 lap.) — «A nemek vegyes oktatása az Egyesült-Államok nyilvános iskoláiban».

7. «Outlines for a Museum of Anatomy». 1885. (65 lap.) — «Az anatómiai muzeum berendezésének vázlata».

8. «The Discipline of the School». 1881. (15 lap.) — «A fegyelem az iskolában».

Már e néhány czimből látható, hogy a bureau körözüvényeiben felöleli a közoktatás minden lehető kérdését s közöttük az oktatás minden ágára vonatkozólag találunk részletes és nagy gonddal kidolgozott utasításokat, melyek az egész ország tanítóinak becses *tanácsadással* szolgálhatnak. Mert hisz, a mint említettük, a National Bureau of Education az ország tanintézeteivel szemben csak a jóakaró *tanácsadó* szerepét játszhatja s az egyes államok iskolái fölött semmiféle *rendelkezési joggal nem bír*.

A bureau — úgy szokták mondani — az országnak legmagasabb közoktatásügyi *közege* (the highest educational agency), mely a nemzeti congressustól fel van hatalmazva, hogy az ország összes tanügyi hatóságaihoz kérdéseket intézzen, de nem, hogy uralkodjék felettük s még a territoriumokon sem — melyek fölött pedig

a congressus legfőbb törvénykezési hatalom — még ezek iskolái fölött sem bír a bureau rendelkezési hatalommal s azok vezetése is kizárólag a területiális helyi hatóságok jogkörébe tartozik. Kivételt egyedül Alaska territóriuma képez, melynek iskolaügye közvetlen a bureau vezetése alá van rendelve. Sőt a tanügyi hatóságok a bureau kérdéseire felelni sem kötelesek s ha megteszik — és meg szokták tenni — az részükről pusztán udvariasság dolga, de ha megtagadnák a válaszokat, akkor a bureau függeszthetné működését.

Mikor a nemzeti congressusban körvonalazták a bureau hatáskörét, az államok képviselői féltékenyen őrkdtek a fölött, nehogy a bureau oly hatáskörrel ruháztassék fel, mely az államoknak iskolaügyeik vezetése fölött való jogait csorbítaná. Mr. Boutwell congressusi tag, a bureau megalapításának egyik lelkes támogatója, a felhozott aggodalmakra megnyugtatólag válaszolá: «A törvényjavaslat nem tekintendő az államjogok területére való berontásnak. Annak nem szándéka sehol ellenőrzést gyakorolni; sem az oktatás rendszereibe bárhol is beleavatkozni. Az csupán módokat javasol, melyek által e köztársaság minden államának minden polgára a közoktatásügyi hivatal útján értesülhessen az ország előhaladottabb részeiben vagy a világ bármely részében dívó legjobb nevelési módszerekről.»

Ily korlátok között működik ma is a Nat. Bureau of Education s habár közvetlen befolyása nincs is a nemzeti közoktatás vezetésére, közvetett befolyása nem becsülhető meg eléggé, mert a kiadványaiban közzétett utmutatások s tanácsok mindenütt kész meghallgatásra találnak s az államok iskolahatóságai azokhoz minden előítélet nélkül szívesen alkalmazkodnak.

b) *Az országos közoktatásügyi kormánybiztos.*

(The National Commissioner of Education.)

Az országos közoktatásügyi kormánybiztost az Egyesült-Államok elnöke nevezi ki s a kinevezést a senátus megerősíti. A kinevezéssel az ország valamelyik kiváló tanférfiát szokták megtisztelni, a ki a tanügy terén működésével elismerést szerzett magának s az ország tanférfiainak bizalmát kiérdemelte. Az első orsz. közoktatásügyi kormánybiztos 1867-től 1870-ig dr. Henry *Barnard* volt, előbb Connecticut, később Rhode-Island államok tanfelügyelője, ki tanügyi irataival s különösen az általa alapított «*Journal of Education*» czimű tanügyi folyóirattal nemcsak Amerikában, hanem Európában is elismert nevet vívott ki magának. A bureau szervezése s irányának megállapítása az ő érdeme; de daczára hogy működése a tanférfiak között általános megalégedéssel találkozott, a congressus szűkkeblűen viselte magát javaslataival szemben s ezért ő

alig három évi működés után, lemondott hivataláról. Utána a miniszteriumot kormánybiztossággá degradálták s a hivatalt a belügyminiszterium alá rendelték. Ezután kormánybiztosok voltak John Eaton, 1870—1886-ig és Nathaniel H. R. Dawson, 1886-tól 1889-ig s végül William T. Harris, 1889-től a mai napig. Közülök, úgy saját működésének sokoldalúságára s alaposságára nézve, mint a bureau mai nagyszabású tevékenységének megindítására és szervezésére nézve, legmagasabbra emelkedik ki a bureau jelenlegi főnöke William T. Harris, az amerikai tanügynek egyik legnemesebb s eddig talán legnagyobb alakja s ezért, úgyhiszem, helyén való lesz, ha az ő működését kissé részletesebben megismertetem.

William T. Harris, mint a st. louis-i városi iskolák tanfelügyelője működött 1867—79-ig s ezen minőségben évenként kiadott iskolaügyi jelentéseivel az Egyesült Államok tanfériai között nagy hírnévre tett szert s azok legelsői közé emelkedett. Ő teljesen újjá szervezte St.-Louis város tanügyét. Általánossá tette St. Louis iskoláiban a vegyes oktatást; bevezette a nyilvános iskolarendszerbe s nagy mértékben fölszaporította a gyermekkertereket; bevezette a rendes tantárgyak közé a kézügyesség oktatását; új tanterveket adott az iskolázás minden fokozatának; sürgette a tantárgyak módszeres oktatását s védője volt úgy a természettudományok, mint a classikus nyelvek helyes tanításának stb., s így alatta St.-Louis város iskolarendszere nagyban fölvirágozott s az országban mintaszerűnek tartották. Jelentéseiben pedig nemcsak St.-Louis város iskolaügyének ismertetésével foglalkozott, hanem ezzel kapcsolatban helyi és általános nemzeti szempontból fejtegette a nevelés és tanügynek számtalan fontos kérdéseit s eme mély philosophiával és beható kritikával írott értekezései saját városán kívül is, a nemzeti tanügy fejlődésére nagy hatást gyakoroltak. Mikor 1889-ben Dawson, az akkori Commissioner lemondott állásáról, az ország egész tanügyi közvéleménye hangosan követelte Harrisnek az ország legmagasabb tanügyi állására való meghívását s ennek engedve, Harrison praesidens őt ez állásra csakugyan ki is nevezte.

Mint az országos közoktatásügyi hivatal fejének, Harrisnek első dolga volt a bureau tevékenységi körének kiszélesítése, ezért ő szervezte annak specialista osztályát s feladatává tette a hazai és a külföldi tanügyi rendszerek tanulmányozását és összehasonlítását, oly czélból, hogy a mi külföldön utánzásra érdemes, az a hazai iskolázásba is bevezetessék, a mi pedig arra nem méltó, annál inkább kerülhető legyen. A külföldi tanügyi rendszerek tanulmányozására a bureauban alkalmas szakférjakat alkalmazott, kik az összehasonlító tanügyi tanulmányozás terén oly munkát végeznek, minek párját ez idő szerint a világon sehol sem találhatjuk. E férfiak évenként a világ összes művelt országai tanügyi állapotát hű tükörképét szerkesztik meg s ha valamely ország tanügyi viszonyairól

velős és alapos értesülést akarunk szerezni, legjobban tesszük, ha e végből Harris évi jelentéseihez fordulunk.

Hibája azonban — legalább európai felfogás szerint — a bureau szervezetének az, hogy a bureau fejének állása nem állandó, hanem alá van vetve a politikai viszonyok változásának s ha az uralkodó párt a praesidens-választásnál megbukik, a közoktatásügyi biztos — sok más hasonló természetű állás sorsában osztozva — kénytelen állását az új praesidens rendelkezésére bocsátani. Az eddigi gyakorlat azonban azt mutatja, hogy az ilyen esetekben az új praesidensek rendkívüli méltanyossággal vannak a közoktatásügyi speciális érdekei iránt s a Commissioner-ek kinevezésénél ez állást lehetőleg megkímélik a pártpolitika befolyásától. Ecclatásan bizonyítja ezt az a tény, hogy midőn 1888-ban a democratá párti Cleveland praesidens megbukott s ennek következtében az alatta három évig szolgált Dawson commissioner is beadta lemondását, a republikánus párti új praesidens, Harrison Benjámín ugyan elfogadta Dawson lemondását, de utána — a közvélemény által kijelölt — szintén demokratá párti, William T. Harrist nevezte ki közoktatásügyi biztosnak. Az 1892-iki elnökválasztásnál aztán Harris — úgy mondják — Harrison praesidens iránti csupa hálából a republikánus pártra szavazott s midőn most meg ez a párt bukott meg s újból a demokratá párti Cleveland került az elnöki székbe; Harris is kénytelen volt állását az új demokratá praesidens rendelkezésére bocsátani. Most azonban az Egyesült-Államok legkiválóbb tanfériai és tanügyi egyesületei még határozottabban foglaltak állást Harris érdekében, mint az első alkalommal s petitiókkal árasztották el Cleveland elnököt Harris megtartása érdekében. Én épen ez időtájt látogattam meg egy ízben a cambridge-i Harvard egyetem nagytekintélyű elnökét, Ch. N. Eliot-ot, s midőn a közeli commissioner-változásról beszéltünk, említette, hogy ő mint demokratá-párti ember szintén írt levelet Cleveland elnökhöz Harris érdekében s biztosan reméli, hogy őt újból ki fogják nevezni. S úgy is történt; Cleveland praesidens felülemelkedve a pártérdekeken, újból Harrist nevezte ki commissionernek, mely tény a tanfériák körében Amerikaszerre nagy meglepedést keltett; s midőn a tavalyi 1896. évben Clevelandot meg Mac Kinley váltotta fel az elnöki székben, ő Harrist, habozás nélkül ismét kinevezte s így Harris már a harmadik elnök alatt, minden pártviszályok között megingathatatlanul szolgálja hazája tanügyi érdekeit.

Ily módon tehát a közoktatásügyi biztos állásának folytonossága, arra való, érdemes férfúval szemben eléggé biztosnak mondható; szükség esetében azonban, a kiváló képességeket követelő állásnak felfrisítése, legalább időnkint, szintén lehetséges.

KRÉCSY BÉLA.